

TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMINI BOSHQARISHNING USUL VA YONDASHUVLARINI TAHLIL QILISH

Rajabov Fayzulloxon Odiljon o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi
universiteti mustaqil izlanuvchisi

Elektron pochta: uzbunique@gmail.com

Tel: +998 99 066-77-47

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7931980>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-May 2023 yil

Ma'qullandi: 06-May 2023 yil

Nashr qilindi: 13-May 2023 yil

KEY WORDS

*transport, transport logistikasi,
logistika tizimi, logistika
markazlari, transport
yo'laklari, yuk tashish..*

ABSTRACT

Bugungi kunga qadar transport va logistika tizimini boshqarish muammolari bo'yicha turli xil va keng ilmiy adabiyotlar to'plangan. O'rganilayotgan muammolarning murakkabligi, o'rganilayotgan obyektning kompleks tashkil etilishi va o'rganilayotgan mavzuning ahamiyati mahalliy va xorijiy tadqiqotchilarning ushbu mavzuga qiziqishini oshiradi. Transport-logistika tizimini boshqarish muammolarini o'rganuvchi ilmiy adabiyotlarning qisqacha tavsifini ko'rib chiqamiz.

Zamonaviy sharoitlarda xalqaro transport va logistika tizimlarini yaratish va optimal faoliyat ko'rsatish muammolarini bo'yicha S.Eliseyev o'rgangan holda, aralash tashqi savdo tashishlarini tashkil etishni takomillashtirish yo'nalishlari ko'rsatilgan holda xalqaro tashishlarda aralash yuk tashishning holati va rivojlanish istiqbollari batafsil bayon etilgan [4]. Tizim samaradorligini oshirish maqsadlariga erishish uchun zarur bo'lgan quyi tizimlarning immanent maqsadlarini sozlash imkoniyatlari tahlili bilan transport va logistika tizimlarini qurishning uslubiy tamoyillari keltirilgan. Muallif xalqaro logistika markazlari faoliyatiga qo'yiladigan asosiy talablarni shakllantiradi va transport-logistika tizimlarini rivojlantirish bo'yicha investitsiya loyihalarini iqtisodiy baholash tamoyillarini beradi.

Tadqiqotchilar B.I.Alibekov, V.P.Jukov mintaqaviy transport tizimini rivojlantirish muammolari va usullarini ko'rib chiqadilar. Mualliflarning fikriga ko'ra, ularning ishi "Avtobuslar tomonidan transport vositalarini joylashtirish va ularning ishini, birinchi navbatda, temir yo'llarda tashkil etish muammolarini hal qilishda muvaffaqiyatli qo'llanilgan ba'zi logistik modellar va algoritmlarni taqdim etishga urinishdir". Xususan, tadqiqotda transport xizmatlari bozorlarini modellashtirish metodologiyasi, yuk tashish ishlarini rejalashtirish, hududiy transport kompleksi modellari tizimidagi vazifalarni matematik shakllantirish muammolarini o'z ichiga olgan prognozlash logistikasiga alohida e'tibor qaratilgan. Mualliflar chiziqli dasturlash muammolariga kamaytirilgan amaliy logistika muammolarini hal qilishdagi qiyinchiliklarni yengish uchun mo'ljallangan joylashuv kabi ko'p ekstremal muammolarni hal qilishda o'z yondashuvlarini taklif qiladilar.

Turli darajadagi transport tizimlarining muvofiqlashtirilgan ishlashi kontsepsiyasiga asoslanib, tadqiqotchi O.N.Larin mintaqaviy transport tizimlarini tashkil etish va faoliyatining

uslubiy asoslarini o'rganib chiqadi [6]. Xususan, hududning transport tizimini tashkil etish bo'yicha taklif etilayotgan metodologiya funksional yondashuvga asoslanadi va transport aloqalarining turli toifalarini belgilaydi. Boshqa narsalar qatorida, mintaqaning transport tizimining ishlashi va rivojlanishining tizimli qonuniyatlari, shu jumladan tizimning yaxlitligi, tizimning moslashuvchanligi va o'zini o'zi tashkil etishi, tizimning ishonchligi, shuningdek, tizimning potentsial samaradorligi ko'rib chiqiladi.

A.V.Annenkov monografiyasini raqobat sharoitida transport kompaniyasini boshqarishni tashkil etishning turli jihatlarini ko'rib chiqadi [2]. Mualliflar yuk tashish bozorini tahlil qilish metodologiyasini taklif qilgan holda, uning asosida ular transport kompaniyalarining ishlash shartlarini qo'shimcha ravishda o'rganadi, transport kompaniyasining optimal ishlab chiqarish dasturini aniqlash uchun modellarni ishlab chiqadi va o'zaro bog'liq tizimni taklif qiladi. Transport kompaniyasining ishlash ko'rsatkichlari, shu jumladan faoliyatning barqarorligini baholash, shuningdek, tadqiqot transport kompaniyasi ishini axborot-texnologik ta'minlashni takomillashtirish chora-tadbirlari, hamda transportda innovatsion jarayonlarni boshqarish modelini taklif qiladi.

Tadqiqotchi S.M.Rezer maqolasida xalqaro transport yo'laklarini tashkil etish, logistika infratuzilmasini rivojlantirish va yaxlit transport-logistika tizimlarini shakllantirishga bag'ishlangan [7]. Xalqaro va milliy transport yo'laklari tizimining bugungi holati atroflicha tahlil qilinib, transport-logistika majmuasini rivojlantirishning ushbu yo'nalishini rivojlantirish muammolari va istiqbollari keltirilgan. Multimodal va intermodal yuk tashishni tashkil etish muammolariga, jumladan, iqtisodiy samaradorlik va yuk tashishni tashkil etishning an'anaviy usullaridan ustunlik masalalariga alohida e'tibor qaratgan. Shuningdek, xalqaro transport koridorlarining logistika infratuzilmasini rivojlantirish masalalari va xalqaro transport yo'laklari faoliyatini tashkil etishda davlatning milliy xavfsizligini ta'minlash masalalari batafsil ko'rib chiqiladi.

A.Dinkin ilmiy nashrida temir yo'llarning dengiz va daryo portlari va boshqa transport turlari bilan o'zaro aloqalarini boshqarish masalalariga keng ma'noda to'xtalib o'tgan [3]. Rossiya temir yo'llaridagi tashish jarayonini tashkil etishning hozirgi holatini tahlil qilib, muallif temir yo'llarning daryo va dengiz portlari, qo'shni transport turlari, sanoat majmualari bilan o'zaro ta'sirida transport jarayonlari uchun logistika boshqaruv tizimini yaratish bo'yicha o'z konsepsiyasini ilgari suradi. , boshqa mamlakatlarning transport tizimlari va transport jarayonining boshqa ishtirokchilari. Taklif etilayotgan konsepsiyaning asosini zamonaviy axborot boshqaruvi va tahliliy texnologiyalarni joriy etish tashkil etadi.

Tadqiqotchi I.O.Sorokina ilmiy ishida yuk bo'yicha temir yo'l transportiga bo'lgan talabni shakllantirish muammolari va usullari ko'rib chiqiladi [8]. Muallif transport bozori faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini va uning hozirgi holatini hisobga olgan holda, yuk tashishga bo'lgan talabning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillarni hajmi va sifati bo'yicha alohida tahlil qiladi. Transport kompaniyalari tomonidan talabning bajarilishini iqtisodiy baholash masalalarida muallif transport xizmatlari sifatini oshirishda transportdan tashqari samarani hisobga olishga, shu jumladan transport xizmatlarini ko'rsatish shartlariga rioya qilish va tezlashtirish darajalariga alohida e'tibor beradi. tovarlarni yetkazib berish, yuklarni yetkazib berish ritmiga rioya qilish darajalari, tashilayotgan yuklarning xavfsizligini oshirish, yuk egalariga xizmat ko'rsatishning murakkabligini ta'minlash va transport jarayonlarining xavfsizligi va ekologik xavfsizligi darajasini oshirish .

N.P.Tereshina va mualliflari jamoasi o'zlarining ilmiy-tadqiqot ishlari transport xizmatlari ko'rsatilishda temir yo'l transportining raqobatbardoshligini oshirish masalalariga bag'ishlangan [9]. Ish mualliflari transport mahsulotlari va transport kompaniyasining raqobatbardoshligi kontseptsiyasini belgilashga, shu jumladan, transport bozorida raqobatbardosh munosabatlarni shakllantirishni hisobga olishga katta e'tibor berishadi. Maqolada transportda raqobatbardoshlikni boshqarish mexanizmi taklif etilib, raqobatbardoshlikni boshqarishda innovatsion yondashuvni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Logistika zanjirlarining samarali ishlashini tashkil etishda kompaniyalarning raqobatbardoshligini oshirish masalalarining xususiyatlari ko'rib chiqiladi.

Tadqiqotchi V.P.Kozlova simulyatsiya modellashtirishga asoslangan transport markazlarini rivojlantirishga investitsiyalarni tizimli baholashga yangi yondashuvni taklif qiladi [5]. Yagona transport-logistika majmuasining bir qismi sifatida transport uzellarining murakkabligi va tizimli tashkil etilishi investitsiya jozibadorligini baholashda alohida yondashuvni talab qiladi. Xususan, transport jarayonini amalga oshirishning umumiy xarajatlarini minimallashtirish uchun mo'ljallangan optimallashtirish hisob-kitoblari turli elementlar va quyi tizimlarning uyg'unlashuv darajasini aks ettiruvchi transport tizimidagi barcha elementlarning o'zaro ta'sirini hisobga olishi kerak. Bunday hisob-kitoblar, dastlabki murakkabligi va transport tizimining topologiyasiga kritik bog'liqligi tufayli, faqat simulyatsiya modellashtirish doirasida amalga oshirilishi mumkin.

Tadqiqotchi L.V.Shkurina tomonidan transport infratuzilmani rivojlantirish, iqtisodiy va texnologik salohiyatini baholash, jumladan, ehtiyojlarini aniqlash muammolari ko'rib chiqiladi [10]. Tadqiqotda temir yo'l transportining raqobatbardoshligi asosidagi iqtisodiy va texnologik salohiyatning funksional turlari, investitsiyalarni boshqarishning nazariy jihatlar va investitsiya loyihalari samaradorligini baholash usullarini takomillashtirish ko'rib chiqiladi. Tadqiqot mualliflari yirik temir yo'l loyihalariga sarmoya kiritishning maqsadga muvofiqligini asoslashda dasturga asoslangan yondashuvni ilgari suradi va transport sohasida to'g'ri investitsiya qarorlarini tanlashni tahlil qiladi.

Foydaniqlanadigan adabiyotlar:

1. Alibekov B.I. Mintaqadagi transport komplekslari uchun logistika boshqaruv tizimini modellashtirish / B.I. Alibekov, V.P. Jukov // M.: 2007. 276 b.
2. Анненков А.В. Управление транспортной компанией: монография А.В.Анненков. М.: 2007. – 280 с.
3. Дынкин А. Интегрированные бизнес-группы в российской экономике / А. Дынкин, А. Соколов // Вопросы экономики. – 2002. № 4. – С. 78-95. – ISSN: 0042-8736.
4. Елисеев С.Ю. Построение и оптимизация функционирования международных транспортно-логистических систем / С.Ю. Елисеев. – М.: ВИНТИ РАН, 2006. – 242 с.
5. Козлова В.П. Системная оценка экономической эффективности инвестиционных проектов на транспорте / В.П. Козлова. – М.: ВИНТИ РАН, 2006. – 152 с. – ISBN 5-902928-15-X.
6. Ларин О.Н. Методология организации и функционирования транспортных систем регионов / О.Н. Ларин; под ред. Л.Б. Миротина. – Челябинск: Изд-во ЮУрГУ, 2007. – 205 с.
7. Резер С. М. Логистика. Словарь терминов / С. М. Резер А. Н. Родников. 2007. – 412 с. – ISBN 978-5- 902928-13-3.

8. Сорокина И.О. Теоретические основы понятия «интеграция» и принципы ее осуществления / И.О. Сорокина // Менеджмент в России и за рубежом. – 2008. – № 2. – С. 4-6. ISSN: 1028-5857.
9. Терешина Н.П. Управление инновациями в сфере экономики и финансов на железнодорожном транспорте / Н.П.Терешина В.Г.Галабурда, Р.А.Кожевников, Б.А.Волков, А.В.Рышков и др.; под ред. Н. П. Терешиной – М.: МИИТ, 200.1 – 103 ст.
10. Шкурина Л.В. Оценка экономико-технологического потенциала железнодорожного транспорта при формировании конкурентной стратегии / Л. В. Шкурина. – М.: РГОТУПС, 2003. 201 ст.
11. F.O.Rajabov. Development of logistics and transportation infrastructure in our country. International scientific and practical conference “Youth, science, education: topical issues, achievements and innovations”.1-part. 29.06.2022.
<https://zenodo.org/record/6784413#.ZF5t1nZBy00>

